

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Nicolai Svsi E Societate Iesv Opvscvla Litteraria

Suys, Nicolas

Antverpiae, 1620

XV. De sententiis ab oratore vsurpandis.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-69342](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-69342)

CAPVT XV.

De sententiis ab oratore vsurpandis.

Verborum iam satis esse duxi, ne verba dare videar. Quæ inane tantum murmur sunt; nisi animi nostri conceptus in lucem edant, & sensa nostra per sententias enuntient. De sententijs ergo dicendum superest. Verum, cum nihil ad rerum cognitionem plus in se momenti contineat, plus adferat emolumenti, quam solers partitio, quæ indigestas inconditasque disceprationes, scientijs cum primis inimicas, amoliri solet; antequam in hanc commentationem me penetrem, Quintilianum iuuat consulere lib. 8. Institutionum oratoriarum, de generibus sententiarum pereruditè differentem: *Sententiam, inquit, veteres, quod animo sensissent, vocauerunt. Id cum est apud oratores frequentissimum, tum etiam in vsu quotidiano quasdam reliquias habet. Nam & iuraturi Ex animi sententiâ, & gratulantes Ex sententiâ dicimus. Non raro tamen & sic locuti sunt, vt sensa sua dicerent: nam sensus corporis * vocabantur. Sed consuetudo iam tenuit, vt mente * *vide. ba. iur.* concepta, sensus vocaremus: lumina autè, precipueq; in clausulis posita, sententias. Quæ minus crebra apud antiquos, nostris temporibus modo carent. Hoc itaque memoriâ teneamus, ex Quintiliano, sententijs oratoribus vocari, lumina, precipue in*

*Quint.**l. 8. c. 5.**Inst.**orat.*** vide.**ba. iur.*

H 5

clau-

clausulis posita: de quibus & Cicero, dum ait,
3. de O- sententias verbis finiendas, 3. de Oratore. At-
ras. que, ut ipse tamen verbis utar, in Oratore
In O- ipso: Nihil enim est aliud, Brute, (quod quidem
ras. tu minime omnium ignoras) pulchre & ornate di-
Ibid. cere, nisi optimis sententiis verbisque, lectissimis dice-
 re. Et eadem mente eodem in opere: Quamvis
 enim suaues grauesque sententiae, tamen si incondite
 positae verbis efferuntur, offendunt aures, quarum est
 iudicium subtilissimum. Et ne in immensum eam,
Ibid. ab eo opere non abibo, & desinam. Res autem
 se sic habet (ut breuissime dicam, quod sentio) com-
 positae & apte sine sententiis dicere, insania est; sen-
 tentiose autem sine verborum & ordine & modo,
 infantia. Clarius etiam quam Cicero, hanc
 significationem exposuisse videtur Seneca
Seneca epist. 114. dum ait: *ep. 114.* Alias sensus audaces, & fidem
 egressos praecuisse, alias abruptas sententias & suspi-
 ciosas, in quibus plus intelligendum est, quam au-
 diendum. Nec minus expressae, forte & magis
 clare: Sunt qui sensus praecidant, & hanc gratiam
 sperent, si sententia pependit, & audienti suspicio-
 nem sui fecerit: sunt, qui illos detineant & porrigant.
 Quae quidem omnia ut mihi quam certissima
 sint, & obseruatione dignissima, ut huius
 tamen aui scabiem detergam; praecipue de
 eo sententiarum genere hoc capite agam,
 quod Graeci *γνώμας* vocant: cuius est apud
Prisc. Priscianum perbreuis finitio: *de pra-* Sententia est ora-
ex Rhet. tio generalem pronuntiationem habens, hortans ad
 aliquam

aliquam rem, vel debortans, vel demonstrans, quale sit aliquid. Hæc Grammatico non pudenda descriptio: magis Rhetorem loquitur, quam auctor ad Herennium adfert. Sententia est oratio sumpta de vitâ, quæ aut quid sit, aut quid esse oporteat in vitâ, breuiter ostēdit, hoc modo: Difficile est primùm virtutem reuereri, qui semper secundâ fortunâ sit vsus. Item: Liber is est existimandus, qui nulli turpitudini seruit. Item: Egens æquè est is, qui non satis habet; & is, cui nihil satis potest esse. Item: Optima viuendi ratio est eligenda: eam iucundam consuetudo reddet. Huiusmodi sententia simplices non sunt improbandæ: propterea quòd habet breuis expositio, si rationis nullius indiget, magnam delectationem. Sed illud quoque probandum est genus sententiæ, quod confirmatur subiectione rationis, hoc modo: Omnes bene viuendi rationes in virtute sunt collocandæ. propterea quòd sola virtus in suâ potestate est; omnia præter eam subiecta sunt fortune dominationi. Item: Qui fortunis alicuius inducti amicitiam eius secuti sunt, hi simul ac fortuna delapsa est, deuolant omnes. Cùm enim recessit ea res, quæ fuit consuetudinis causa, nihil superest quare possint in amicitia retineri. Sunt item sententiæ, quæ dupliciter efferuntur; hoc modo sine ratione: Errant, qui in prosperis rebus omnes impetus fortune se putant fugisse: sapienter cogitant, qui temporibus secundis casus aduersos reformidant. Cum ratione; hoc pacto: Qui adulescentium peccatis ignosci putant oportere, fallantur: propterea quòd illa ætas illa

non

Cicero
ad Her.

non est impedimento bonis studiis: at hi sapienter faciunt, qui adolescentes maximè castigant: ut quibus virtutibus omnem vitam tueri possint, eas in etate maturissimâ velint comparare. Multa hæc, & plura, quàm styli cognitio postulat; aliquid tamen calamo concedendum libertatis, & euagandi facultatis, ut sententiarum natura cognosci possit, & varietas discerni. Quæ plurima verò Fabius adfert libr. 8. cap. 5. præteruehentibus illa in hoc cursu respicere non erit importunum, quæ Cicero in Bruto, & in Oratore. Atqui in Bruto quidem de Horten-

Cic. de Horten. in Bruto. *fio loquens, Genera, inquit, Asiaticæ dictionis duo sunt. vnum sententiosum & argutum; sententiis non tam grauibus & seueris, quàm concinnis & venustis. Ex quo intelligere est sententias alias graues magis, alias venustas magis fuisse. In Oratore etiam obscuras obseruamus. De Thucy-*

Cic. in Orat. *dide enim hoc illius est iudicium: Ipsæ illæ con- ciones ita multas habent obscuras abditasq; sententias, ut vix intelligantur. quod est in oratione civili vitium vel maximum. Maximum illud fanè, non solum tamen: quin imò nescio, an maximum; si cum iis conferatur, quorum minute languentesq; sententia. Sunt & aliæ nec pauca, nec obuiæ sententiarum improbitates, qua-*

Seneca ep. 114. *rum Seneca castigator acerrimus: Non tantùm in genere sententiarum vitium est, si aut pusilla sunt & pueriles, aut improba, & plus aulse quàm pudore saluo licet: sed si floridae sunt & nimis dulces, si in*
vanum

vanum exeunt, & sine effectu, nihil amplius quàm
 sonant. Hic tamen ipse, aliorum non inficetus
 Aristarchus, apud Agellium vapulat, nec vni-
 cā plagā. Lib. 10. cap. 2. De Annæo Senecā partim *Agell. l.*
 existimant, vt de scriptore minimè vtili: cuius libros *10. c. 2.*
 attingere nullum pretium operæ sit, quòd oratio eius
 vulgaris videatur & protrita: res atque sententia
 aut inepto inaniq; impetu sunt, aut vt leui, & quasi
 dicaci argutiā, eruditio autem vernacula & ple-
 beia, nihilq; ex veterum scriptis habens neque gra-
 tie, neque dignitatis. Vultisne & Quintiliani
 ferulam? Lib. 1. cap. 1. Multa in eo claraq; senten- *Quint.*
 tia, multa etiam morum gratiā legenda: sed in elo- *l. 1. c. 1.*
 quendo corrupta pleraque, atque eò perniciosissima,
 quòd abundant dulcibus vitis. Velles eum suo inge-
 nio dixisse, alieno iudicio. Nam si aliqua contempsis-
 set, si parum concupisset, si non omnia sua amasset, si
 rerum pondera minutissimis sententiis non fregis-
 set, consensu potiùs eruditorum, quàm puerorum a-
 more comprobaretur. Adferrem C. Caligulam,
 nisi intestabilis iure merito censeretur: qui
 Senecam commissiones meras componere, & arenam *Suet.*
 esse sine calce dicebat. Quorsum hæc tam multa *cap. 53.*
 de optimo viro fortissimoque philosopho?
 Vt intelligatis sententiarum dignitatem fu-
 giendam non esse; sed id vnicè prouiden-
 dum, ne quis ambitiosè nimiùm eas sectari
 videatur. Quidquid enim benignè pro An-
 næo suo Lipsius, verè tamen Quintilianus c. 1. *Quint.*
 l. 10. & illud verissimè lib. 8. c. 5. Sed nunc illud
 volunt

volunt vt omnis locus, omnis sensus in fine sermonis feriat aurem. Turpe autem, & propè nefas ducunt, respirare vlllo loco, qui acclamationem non petierit. Inde minuti corruptiq; sensiculi, & extra rem petiti. Neque enim possunt tam multa bonæ sententiæ esse, quàm necesse est multa sint clausula. Vtinam acerrimus ille luxuriæ hostis paullùm in hac re frugalior fuisset! Aut vtinam saltem illi, quorum familiam duxit, familiares non inuerecundissimè & impudentissimè in sententiarum copiâ & affluentia nepotiarî (vt ipse vtar verbo) perrexissent insolentiùs! Vt enim ipse sibi ne labeculam quidem vllam contraxisset: dedecorarunt sanè sanctissimi viri

Quint. auctoritatem stolidissimi mimi. Foret, inquit
l. 10. c. 1. ille, optandum pares, aut saltem proximos illi viro fieri. Sed placebat propter sola vitia, & ad se quisque dirigebat effringenda, quæ poterat. Deinde tùm se ia-

l. 8. c. 5. etabat eodem modo dicere, Senecam infamabat.

Hinc factum, vt quæ minùs crebra apud antiquos iis temporibus modo carerent. Quid multis opus? Cum Quintiliano finio. Neque enim hac de re aut facundiùs aut prudentiùs quidquam dici possit, quàm ab eo iam olim dictum fuit. *Densitas earum [sententiarum] obstat inuicem. Vt in satis omnibus fructibusq; arborum nihil ad iustam magnitudinem adolescere potest, quod loco, in quem crescat, caret: nec pictura, in quâ nihil circumlitum est, eminet: ideoq; artifices, etiam cum plura in vnam tabulam opera contulerunt,*

rūt, spatiis distinguunt; ne umbra in corpora cadant. Facit res eadem concisam quodque orationem. Subsistit enim omnis sententia: ideoq; post eam utriusque aliud est initium. Vnde soluta oratio, & è singulis non membris, sed frustis collata structurâ caret; cum illa rotunda, & vndique circumcisa insistere inuicem nequeant. Præter hoc, etiam color ipse dicendi quamlibet clarus, multis tamen ac variis velut maculis conspergitur. Porro vt adfert lumen clauus purpura, loco insertus, ita certè neminem deceat in-texta pluribus notis vestis. Quare licet hæc enitere, & aliquatenus extare videantur; tamen lumina illa non flammæ, sed scintillis inter fumum emittantibus similia dixeris: quæ ne apparent quidem, vbi tota lu- cet oratio: vt in sole sidera ipsa desinunt terni. & quæ crebris paruisq; conatibus se attollunt, inæqua- lia tantùm, & velut confragosa, nec admirationem consequuntur eminentium, & planorum gratiam perdunt. Hoc quoque accidit, quod solas captant sententias, multas necesse est dicere leues, frigidas, in- eptas. Non enim potest esse delectus, vbi numero labo- ratur. Præclare hæc, & velut ab oraculo in- sententiarum nimis prodigam profusamque licentiam, quibus nepotuli iam nostri per subsellia exultant: qui viuendi nec gnari nec solliciti tum sibi omnem sapientiam domum duxisse videntur, si quid sententiosè dixe- rint; etiam si insulsè & insipidè. Est tamen & alius non paucorum morbus, cui ex eodem alexipharmacum dabo. Huic quibusdam con- Quint.
trarium

trarium studium, qui fugiunt ac reformidant omnem hanc in dicendo voluptatem, nihil probantes, nisi planum & humile, & sine conatu. Ita dum timent, ne aliquando cadant, semper iacent. Quod enim tantum in sententiâ bonâ crimen est? Non causa prodest? non iudicem mouet? non dicentem commendat? At est quoddam genus, quo veteres non utebantur. Ad quam vsque nos vocatis vetustatem? Nam si ad illam extremam: multa Demosthenes, quæ ante eum nemo. Quomodo potest Ciceronem probare, qui nihil putat ex Catone Gracchisq; mutuandum? Sed ante hos simplicior adhuc loquendi ratio fuit. Extrema duo designauit Rhetor optimus; iam tandem quod mediû est, id est, quæ virtutis sedes ac regia, ad quam anhelant omnes, solis velut radiis, ingeniosè depingit. Ego verò hæc lumina orationis, velut oculos quosdam esse eloquentia credo. Sed neque oculos esse toto corpore velim; ne cætera membra officium suum perdant: & si necesse sit, veterem illum horrorem dicendi malim, quàm istam nouam licentiam. Sed patet media quædam via: sicut in cultu victuq; accessit aliquis citra reprehensionem nitor: quem, sicut possumus, adiciamus virtutibus. Prius tamen sit vitiiis carere: ne dum volumus esse meliores veteribus, simus tantum dissimiles.